

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова приймальної комісії НУФВСУ
С. В. Імас

ПРОГРАМА

З ГЕОГРАФІЇ

для здобуття ступеня бакалавра

(розроблено на основі програм зовнішнього незалежного оцінювання)

Відповідальний секретар
приймальної комісії НУФВСУ

В. П. Семененко

2019 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Географія» посідає ключове місце в структурно-логічній схемі навчального плану підготовки сучасних фахівців сфери туризму. Програма з географії для абітурієнтів Національного університету фізичного виховання і спорту України розроблена на основі чинної програми з географії для 6-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (основна школа), програми з географії рівня стандарту, академічного рівня для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів (старша школа) та «Програмою для зовнішнього незалежного оцінювання з географії» (затверджено Міністерством освіти та науки України, наказ № 1121 від 01.10.2014 р.)

Обсяг знань географічної номенклатури, термінів і понять визначається в межах діючої програми чинних підручників.

Абітурієнт повинен:

знати характерні ознаки компонентів природи та природних комплексів, їх просторове поширення. Принципи просторової організації населення, господарської та соціальної сфери;

мати комплексне, просторове соціально орієнтоване уявлення про Землю, сучасну географічну картину світу на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів;

володіти елементами географічної культури – вміти читати географічну карту, знати ключові слова та суттєві ознаки у визначеннях географічних понять і термінів в межах програми;

визначати географічні об'єкти та явища за їх описом, характеристикою ознак;

класифікувати та **порівнювати** географічні об'єкти і явища;

застосовувати географічні знання та набуті вміння для аналізу природних, суспільних і господарських об'єктів, процесів та явищ;

встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та закономірності у географічній оболонці, географічному середовищі;

оцінювати взаємовплив людини і природи у просторі і часі для розв'язання широкого кола завдань у змінюваному середовищі;

виявляти здатність використовувати географічні знання для вирішення нових географічних завдань.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ З ГЕОГРАФІЇ

Тестові завдання з курсу географія проводяться в письмовій формі при вступі абітурієнта на I курс спеціальності 242 Туризм для здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Відповіді на завдання мають оцінити сформованість комплексного, просторового, соціально орієнтованого уявлення про Землю на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів; перевірити здатність застосування географічних знань та набуті уміння для аналізу природних, суспільних і господарських процесів, подій, явищ; встановити ступінь сформованості географічних компетенцій, географічної культури.

Вступний іспит з географії проводиться у формі письмового розв'язання тестових завдань, на виконання яких відводиться до 60 хвилин. Загальна кількість завдань тесту – 36. Тест складається із завдань з вибором однієї правильної відповіді. До кожного із завдань пропонується 4 варіанти відповіді, серед яких лише один правильний. Завдання вважається виконаним, якщо учасник вибрав та позначив правильну відповідь у бланку А.

Максимальна сума балів, яку може набрати абітурієнт, дорівнює **200 балам**. Загальна кількість балів, отриманих абітурієнтом, переводиться у 12-бальну шкалу (згідно зі шкалою переведення).

Шкала переведення навчальних досягнень абітурієнтів:

1. ВИСОКИЙ:

- **12 балів** – абітурієнт у повному обсязі розв'язав завдання програмового матеріалу, має глибокі й міцні знання, що засвідчує розв'язання тестових завдань в межах **196-100 балів**;
- **11 балів** – абітурієнт володіє глибокими і міцними знаннями; аналізує географічну інформацію, тестові завдання розв'язані на **188-195 балів**;
- **10 балів** – абітурієнт володіє набутими знаннями та використовує їх для розв'язання тестових завдань; виявляє розуміння географічних процесів; співставляє та систематизує географічні, застосовуючи при характеристиці явищ, процесів; за розв'язання тестових завдань отримав тестових завдань на **177-187 балів**.

2. ДОСТАТНІЙ:

- **9 балів** – абітурієнт достатньою мірою оперує програмовим матеріалом, узагальнює окремі факти; дає визначення поняттям; встановлює причинно-наслідкові зв'язки, синхронність подій в межах програмного матеріалу, про що свідчать набрані **170-176 балів**;
- **8 балів** – абітурієнт володіє програмовим матеріалом і використовує знання за аналогією; відповідь містить у цілому правильне визначення географічних понять; набрана ним сума балів дорівнює **160-169 балів**;
- **7 балів** – абітурієнт у цілому послідовно і логічно самостійно відтворив програмовий матеріал у тестах, при цьому виявив розуміння географічної термінології, дав загальну характеристику події (встановив причини, наслідки,

значення); абітурієнт встановлює окремі ознаки явищ та процесів, при цьому він набрав **151-159 балів**.

3. СЕРЕДНІЙ:

- **6 балів** – абітурієнт в цілому відтворює фактичний матеріал у тестових завданнях; абітурієнт в цілому володіє географічною термінологією; абітурієнт набрав **141-150 балів**;
- **5 балів** – абітурієнт може відтворити коротко основний зміст програмного матеріалу в тестових завданнях, визначає окремі ознаки географічних понять, але тестові завдання виконані на **133-140 балів**;
- **4 бали** – абітурієнт частково відтворює знання програмового матеріалу при розв'язанні тестових завдань, допускає помилки при визначенні термінів; загальна кількість набраних балів – **124-132 бали**.

4. ПОЧАТКОВИЙ:

- **3 бали** – абітурієнт має уявлення про географічні події та явища, але припускається суттєвих помилок при визначенні сутності географічних процесів, тестові завдання розв'язані на **117-123 бали**;
- **2 бали** – абітурієнт допускає значні помилки при визначенні географічних процесів, загальна кількість балів, набраних абітурієнтом, дорівнює **116-89 балам**;
- **1 бал** – абітурієнт допускає суттєві помилки при розв'язанні завдань; кількість набраних балів дорівнює **0-88 балів**.

1. Загальний огляд Земної кулі

План місцевості. Поняття про план місцевості. Горизонт. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Уміння користуватися компасом. Азимут. Масштаб та його види. Абсолютна і відносна висоти точок місцевості. Використання планів у практичній діяльності людей.

Географічна карта. Поняття про географічну карту. Основні відмінності географічної карти від плану місцевості. Типи карт. Вимірювання відстаней по карті за допомогою масштабу. Уміння по карті виміряти довжину річки, визначити висоту гір, глибину океанів і морів. Особливості картографічного зображення. Неминучість спотворення на картах внаслідок кривизни Землі: елементарні поняття про характер цих спотворень (відстаней, напрямків і площ). Градусна сітка на карті та її елементи. Географічна широта і довгота. Окомірна зйомка місцевості.

Форма і рух Землі. Сонячна система та її будова. Характеристика планет земної групи. Розвиток уявлень про форму Землі. Фізико-географічне значення форми землі. Розміри земної кулі. Добове обертання Землі. Місцевий, поясний і декретний час, лінія зміни дат. Річний рух Землі та його наслідки. Тропіки і полярні кола.

Літосфера і рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття «літосфера». Типи земної кори. Процеси зовнішньої геодинаміки. Вивітрювання. Робота вітру. Робота текучих вод. Робота льодовиків. Внутрішні сили, що зумовлюють зміни земної кори. Вулкани та райони їх поширення. Землетруси та райони їх поширення. Поняття "рельєф". Типи рельєфу земної поверхні: рівнини, низовини, плоскогір'я, гори і нагір'я. Гори складчасті, брилові, складчасто-брилові. Поняття про річкову долину. Значення рельєфу в господарській діяльності людини. Мінерали і гірські породи, що складають земну кору. Надра та їх охорона.

Атмосфера. Поняття про атмосферу. Висота, межі і будова атмосфери. Загальна циркуляція атмосфери. Нагрівання атмосфери. Зміна температури повітря залежно від географічної широти, висоти над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання. Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати, циклони і антициклони. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода. Характеристика складових стану погоди. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства.

Клімат. Залежність клімату від географічної широти, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Значення клімату в господарській діяльності людини.

Гідросфера. Поняття про гідросферу. Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки і потоки. Особливості рельєфу дна Океану, характерні риси клімату океанів, основні морські течії, господарське освоєння океанів. Фізичні характеристики океанічних вод. Уміння визначати глибини на карті. Рух води в Світовому Океані. Морські течії. Господарське значення морів. Розчленованість берегової лінії. Підземні води. Джерела. Використання підземних вод і джерел. Річка та її частини. Живлення річок. Басейни і вододіли. Канали та водосховища. Використання річок у господарській діяльності людини. Озера, типи озерних улоговин та їх господарське використання. Болота та їх використання. Льодовики.

Біосфера. Поняття про біосферу. Походження і поширення життя на Землі. Рослинність суходолу та океану. Тваринний світ суходолу та океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Вплив людини на біосферу.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку. Загальні риси географічної оболонки. Поняття про природний комплекс. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Фізико-географічний огляд частин світу та материків. Європа. Азія. Африка. Америка. Північна Америка. Південна Америка. Австралія. Антарктида. Тихий океан. Атлантичний океан. Індійський океан. Північний Льодовитий океан. Південний океан.

2. Географія України

2.1. Фізична географія України

Географічне положення. Предмет фізичної географії України. Оцінка вигідності фізико-географічного положення України. Географічне положення. Кордон. Дослідження території України. Джерела географічної інформації.

Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори. Тектонічна будова і тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова і основні форми рельєфу. Закономірності поширення, характеристика і господарська оцінка надр України. Паливні корисні копалини. Рудні корисні копалини. Нерудні корисні копалини.

Клімат і кліматичні ресурси. Основні кліматотворні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температур повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Несприятливі погодні явища та їх наслідки. Енергетичні кліматичні ресурси. Прогноз погоди.

Внутрішні води. Загальні гідрографічні особливості території України. Гідрологічний і гідрохімічний режими, флора і фауна. Поверхневі води, особливості їх формування й розподілу. Основні річки, річкові басейни. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Болота, їх типи і поширення. Водний баланс і водні ресурси України, способи їх раціонального використання і охорони.

Ґрунтовий покрив, земельні ресурси. Умови ґрунтоутворення. Основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси. Охорона земельних ресурсів.

Рослинність і тваринний світ. Різноманітність видового складу, закономірності поширення рослинності. Рослинні компоненти лісів, степів, луків, боліт. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичні комплекси лісової, лісостепової, степової зон, Українських Карпат, Кримських гір. Несприятливі фізико-географічні процеси і явища.

Природні комплекси і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Розвиток ландшафтів України в антропогені. Зміни ландшафтів України за історичний час. Класифікація ландшафтів. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природно-господарська характеристика природних зон України. Зона мішаних хвойно-широколистяних лісів. Лісостепова зона. Степова зона. Українські Карпати. Кримські гори. Природні комплекси морів, що омивають Україну, проблеми використання і охорони їхніх вод. Чорне море. Азовське море.

2.2. Економічна і соціальна географія України

Економіко- і політико- географічне положення України. Економіко-географічне положення і його господарська оцінка. Сучасний адміністративний поділ. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами.

Населення і трудові ресурси. Територіальні відмінності і чинники розміщення і густоти населення. Природні і екологічні умови життя населення та їхній вплив на основні показники його розміщення. Природний рух населення. Вікова і статева структура. Погіршення демографічної ситуації та шляхи розв'язання цієї проблеми. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Демографічні проблеми сільського населення України, шляхи їх вирішення. Трудові ресурси та їх розподіл за галузями господарства в регіонах. Раціональне використання трудових ресурсів. Безробіття і його географічні аспекти.

Формування господарського комплексу України та його структура. Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Історія формування господарського комплексу. Основні риси галузевої структури господарства. Сучасні проблеми розвитку та територіальні організації.

Промисловість. Загальна характеристика і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація і основні міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливно-енергетичний комплекс. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля. Проблеми і перспективи дальшого розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газо-видобутку. Перспективи розвитку нафтової та газової промисловості. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій. Екологічні проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Металургійний комплекс. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база та її розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійного комплексу.

Хімічний комплекс. Значення, місце і роль комплексу. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.

Лісопромисловий комплекс. Структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівельна промисловість). Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперова промисловість. Лісохімічна і гідролізна промисловість. Проблеми і перспективи розвитку лісопромислового комплексу.

Будівельний комплекс. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Сировинний комплекс.

Раціональне використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона. Вплив господарської діяльності на природні умови і природні ресурси. Геоекоситуація в Україні. Види впливу на довкілля. Раціональне використання та охорона природних умов і природних ресурсів. Мінерально-сировинні ресурси. Кліматичні ресурси. Проблеми охорони природних систем Чорного та Азовського морів і водних ресурсів. Земельні ресурси та їх використання. Біотичні ресурси, їх раціональне використання та охорона. Рекреаційні ресурси. Природно-охоронні комплекси.

3. Економічна і соціальна географія світу

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління й адміністративно-територіального устрою країн. Сучасна політична карта. Європа. Азія. Африка. Америка.

Географія світових природних ресурсів. Світові природні ресурси. Географія світових природних ресурсів. Мінеральні ресурси. Земельні ресурси. Лісові ресурси. Водні ресурси. Природні ресурси. Світового океану. Ресурсозабезпеченість.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної промисловості. Географія нафтової промисловості. Географія газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна металургія та основні райони її розвитку і розміщення. Кольорова металургія та основні райони її розвитку і розміщення. Машинобудування, його структура та географія основних галузей. Хімічна промисловість.

Глобальні проблеми людства. Виникнення глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності. Демографічна проблема. Екологічна проблема. Енергетична проблема. Продовольча проблема. Проблема війни і миру. Проблема освоєння ресурсів океану та способи їх вирішення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Олійник Я.Б., Шищенко П.Г., Степаненко А.В., Масляк П.О. Географія для старшокласників та абітурієнтів. К., Знання, 2006.
2. Шищенко П.Г., Олійник Я.Б., Степаненко А.В., Масляк П.О. Географія для старшокласників та абітурієнтів. – К.: Знання, 2004.
3. Географія України: Навч. посіб./За ред. Проф. В.Б.Некоса. – Харків, 1993.
4. Голиков А.М., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник. – К.: Либідь, 1996.
5. Дітчук І.Л., Заставецька О.В. Ткач Д.В. Географія України: навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 168 с.
6. Заставний Ф.Д. Економічна і соціальна географія України: підручник для 9 кл. – К.: Форум, 2005.
7. Кобернік С.Г., Скуратович О.Я. Географія материків і океанів: Для 7 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Навчальна книга, 2005.
8. Корнеєв В.П., Герасимчук В.М., Пічугін Б.В. Географія материків і океанів: підручник для 7 кл. – К.: Освіта, Шкільна освіта, 2003.
9. Масляк П.О., Шищенко П.Г. Географія України: підручник для 8 – 9 кл. середньої школи. – К.: Зодіак-ЕКО, 2004.
10. Паламарчук М.М. Географія України: підручник для 9 кл. середньої школи. – 3-тє вид., пероб. і доп. – К.: Освіта, 1992
11. Пестушко В.Ю., Сасихов В.О., Уварова Г.Є. Географія світу: підручник для 8 класу середньої школи. – К.: Проза, 1996
12. Пестушко В.Ю., Сасихов В.О., Уварова Г.Є. Географія материків і океанів: підручник для 7 класу середньої школи. – К.: Абрис.
13. Скуратович О.Я., Круглик Л.І., Коваленко Р.Р. Загальна географія: підручник для 6 кл. – К.: Зодіак. – ЕКО, 2005.
14. Топузов О.М., Тименко Л.В. Економічна і соціальна географія світу: підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Зодіак-ЕКО, 2005. – 208 с.
15. Чернов Б. В. Фізична географія України, підр. Для 8 кл, – К.: Освіта, 2002.
16. Шищенко П.Г., Мунич Н.В. Фізична географія України. – К., Зодіак-Еко, 2005.